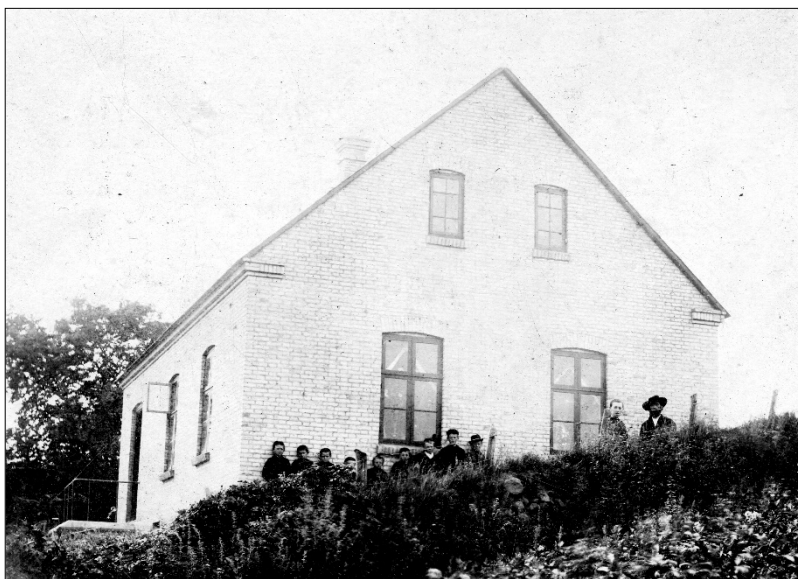

Nytårsløjer anno 1892

Skrevet af Niels Bøcher Frederiksen, Fløe Skole i julen 1943

Gravlev ny Skole kort efter 1890 – måske er det nogle af børnene på billedet, der muntret sig nytårsaften 1892. Det er lærer Niels Frederiksen der ses til højre – det er hans søn, der fortæller denne historie

Endelig var den så længe ventede store dag, eller rettere aften, nytårsaften kommen.

Der var meget at "ordne" for byens drenge, der skulle slåes potter på døre, flyttes om på alt, hvad deres kræfter tillod. Karlene dvs. tjenestekarlene måtte så senere tage fat på det sværere arbejde med ombytning af vogne, porte, døre og lignende.

Men det virkelig store slag skulle først slås, når der var spist, så skulle de rigtige karle, altså gårdmandssønnerne, skyde nytår ind hos "de store". Det var nemlig forbeholdt dem at nyde den speci-

elle gunst, der så til gengæld forpligtede til at traktere skytterne med mad og drikke, mest af det sidste. Og da en simpel tjenestekarl jo ikke så godt kunne byde sig selv til gæst der, så var det selvfølgelig kun gårdmandssønnerne og dermed ligestillede, der kunne optræde som skytter.

Alt var så traditionelt, så vedtægtsbunden, så det vakte ingen opmærksomhed, så lidt som drengenes slåen potter på dørene eller tjenestekarlenes mere eller mindre velbetænkte løjer. Det, der skulle til, det skulle til. Men den aften skete der to begivenheder, som sent blev glemt i den lille ellers så fredelige landsby.

Mine brødre var konfirmerede om foråret og var altså nu voksne, og måtte for første gang være aktive deltagere i nytårsskydningen. Det var efter, at far havde erkyndiget sig om i hvilket selskab, de skulle optræde. Men, ak! Jeg var desværre for lille og blev af mine elskede brødre jævnlige mindet derom. Særlig den yngste var, synes jeg, unødvendig omhyggelig med at belære mig om min beskedne stilling i samfundet i al almindelighed og bad mig i særdeleshed endelig ikke blande mig i de "voksnes" nytårsløjer, men holde mig til drengene og potteskårene.

Brødrene havde i dagens anledning købt en gammel bøsse formedels 5 kroner. Det er den længste enkeltløbede, jeg til dato har set, og når den blev ladet med ca. ¼ tube sort krudt og en tilsvarende nævefuld avisepapir, der efter at være trillet godt i hånden og godt gennemtygget og blandet med spyt, udgjorde en solid forladning, så var det også et fantastisk brøl, den kunne give fra sig. Men det var jo også det rigtig store rabalder, det kom an på. Mange gange i aftenens løb var jeg ude for at lytte, og når drønet lød, gættede jeg på, hvor skytterne nu blev budt ind – og trakterede.

Var jeg for lille til at være i de "voksnes" lag, så var jeg i alle tilfælde heller ikke stor nok til at have nemmet læren: "Sky misundelse, en skrækkelig last." Jeg var misundelig, og mange

planer om oprejsning og hævn over brødrenes drillerier passerede revy for mig. Men blev heldigvis igen forkastede. Der var ikke andet, jeg måtte slå følge med de andre drenge og slå potter på døre, men så skulle det også blive gjort grundigt.

Vi havde i byen en skrædder, en lille, sortsmudsket vissenpind, storsnudet og trættekær, alle raske drenges svorne fjende. Han havde blandt mange andre ideer fået den geniale, at han var søn af Frederik den 7. Den eneste lighed var skægget. Salig Frederik må ikke have gjort sig særlig ulejlighed med bemeldte skrædder, der kun vejede knap 6 lispund, og så var der endda drenge, der påstod, at ”pæsjaned” skulle vejes med.

Altså, nogen slående ydre lighed kunne ikke påvises, og det var synd at sige, at han var ”Folkekær”. Han var alt for oplagt et emne, til at drengene kunne lade ham få en rolig nytårsaften – og guderne skal vide, han fik det heller ikke.

Det sædvanlige var prøvet. Der var slået potteskår mod døren. Det var indledningen. Kun en enkelt dreng var sendt ud, mens alle vi andre var lagt i forstærkning. Skrædderen røg ud og spejdede, men der var næsten foruroligende stille – ikke én dreng var hverken at øjne eller høre. Det var sikkert bedst at lade døren stå lidt på klem – for eventuel senere udrykning.

Da der havde været ro en halv times tid, blev en fyldt askespand kastet mod døren, og da den, som sagt stod på klem, røg hele herligheden ind i gangen. Mester kom selvfølgelig farende ud med en forsvarlig stok i hånden for at straffe fredsforstyrrelserne. Drengene var naturligvis over alle bjerge – kun en enkelt – et lille nærsynet pjok ”Ka-Vip-Jens” nåede ikke rettidigt i sikkerhed, før den rasende skrædder indhentede ham og hævdede stokken til slag.

Men heldigvis opdagede han i tide, hvem drengen var og afværgede derved en katastrofe. Det var nemlig stillet i udsigt, at bemeldte Ka-Vip-Jens skulle have syet et par bowser lige efter jul, og var han nu bleven gennempreglet eller bare slået, ja, så var der største sandsynlighed for, at denne fortjeneste var gået tabt. Et sådant slag tålte skrædderens sparsomme forretning ikke.

Nu måtte han trods hidsigheden nøjes med nogle formanende ord og dermed lade drengen løbe. Slukøret vandrede han hjem, sikkert i det forfængelige håb, at hans genvordigheder for denne gang var forbi. Men ak! Håbet er forfængeligt, der var endnu meget tilbage, før denne stakkels mand fik nytårsro.

Efter disse to indledende forsøg skulle hovedangrebet finde sted. Vi havde fra et af byens små hjerteprydende huse hentet en halvfylt spand. Den var tiltænkt vor gode ven, som ekstra nytårs gave. Den var henstillet på vort hemmelige rådslagningssted – bag kirkegårdsdiget. Men da vi jo ikke så godt kunne traktere med en halvfuld spand, blev hver enkelt dreng opfordret til at ”gøre sit” til, at den blev hel fuld.

Da det endelig var lykkedes, blev en spejder sendt ud, og da alt var roligt i skrædderetablissermentet, blev spanden stillet lige uden for døren, og for at der ikke skulle være nogen brist i planen, blev en snor spændt fra dørstolpe til dørstolpe cirka ½ alen fra jorden. Da dette i dybeste hemmelighed var anbragt på plads, gik de to absolut bedste løbere blandt hele flokken om på husets modsatte side, hæftede et stykke ståltråd på et vindueshængsel. Tråden blev strammet op af den ene dreng, og af den anden bearbejdet med en fil. Den kattedekoration, der derved opstod, måtte selvfølgelig få den lille, arrige skrædder til at fare i flint.

Han styrtede ud med stokken. Denne gang skulle der ikke tages smålige forretningshensyn. Nu skulle der statueres et eksempel. Om der så røg både bowser og vest og måske frakke oven i købet.

Ældst kendte foto af Gravlev Kirke med Klokbakken til venstre

Men i bare iver for muligvis at nappe en enkelt af forbryderne, så han sig ikke for, snublede over snoren, trimlede med spand og indhold ned ad de 5 – 6 trappetrin, der førte op til døren.

Det var absolut ikke ene pæne ting hans kongelige højhed sagde, da han først blev rigtig klar over situationen i al dens uappetitlighed. Hans ordstrøm svarede så nogenlunde til spandens forhenværende indhold.

Nu måtte han foruden det forsmædelige nederlag gennemgå en større renselsesfest, før han igen kunne optages i familiens skød.

Alle drenge var klar over, at både han og vi havde fået sjov nok. Da det yderligere måtte formodes, at den slagne fjende efter dette absolut afgørende nederlag, ikke havde lyst til foreløbig at genoptage kampen, så blev stridsøksen gravet ned og efter en så strålende sejr, var der ingen, der gad begynde på de sølle potteskår igen. Drengenes nytårsløjer blev indstillede.

I mit hjem var alle, både børn og tjenestefolk, samlede for i fællesskab at kunne byde det nye år velkommen klokken 12. Da nytårssalmen var sunget, og far havde takket for det gamle år og udtalt forhåbninger til det nye, og de gode ønsker var vekslede, gik alle til ro. Men jeg havde store planer, og ville derfor ikke sove, og hen ad 2-tiden, da alle andre lå i den dybeste søvn, listede jeg stille op, fandt bøsse og krudt samt en stor sodavandsprop til forladning. Der kunne selvfølgelig ikke tændes lys, så ladningen foregik i mørke og absolut på slump. Hvor meget jeg har fået stoppet i den gamle muskedonner, aner jeg ikke. Det var i alle tilfælde så meget, at jeg efterhånden nærrede større og større betænkeligheder ved at fyre uhyret af.

Men foreløbig skulle der jo ikke skydes, så den tid den sorg. I nattens mulm og mørke listede jeg ud – bag om haven, bag om byen ned til et afsidesliggende arbejderhus, hvorfra en jævnaldrende dreng var min bedste legekammerat, Om det egentlig var for at glæde ham, så han også kunne prale af, at der også var skudt nytår ind for hans forældre. Eller jeg kun ikke vovede at forstyrre gårdfolkene – eller det kun var fordi huset lå så dejlig ensomt – det husker jeg ikke klart.

Men jo nærmere jeg kom det øjeblik, da der skulle skydes, des mere forvandlede efterhånden mine betænkeligheder til veritabel frygt. Jeg målte atter og atter med ladestokken. Skjules kunne det ikke; ladningen nåede foruroligende langt op i løbet. Men skydes skulle der. Det fordrede min drengære, og før fik jeg ikke fred i sindet.

Bare jeg dog kunne få anlæg eller endnu bedre, kunne støtte bøssen imod et eller andet, så jeg selv undgik tilbageslaget. At den gamle skyder kunne sprænges, tænkte jeg overhovedet ikke

på. Så var det, jeg fik et af mit livs lyseste indfald. Jeg stillede mig med ryggen til vinduet, stak bøssen under armen og støttede kolben mod midtersprossen og trak af. Virkningen var over al forventning. Der lød et dommedagsbrag. Rekylen trykkede hele det gamle frønnede vindue ind, glas og træsplinter fløj ind i stuen og sengene. Jeg hørte fortvivlede barneskrik – konens forfærdede råb: ”Å, Hærre Jesus, no skydde di wos, di Sataner!”

Men mandens kraftige eder og trusler mod morderbanden overdøvede dog både børnenes angstskrig og konens religiøse anfægtelser. Det er derfor ikke at undres over, at jeg ikke ventede på indbydelse til traktement, men følte en så brændende hjemlængsel, at jeg benede af, det bedste jeg orkede. Uset og ubemærket nåede jeg hjem, anbragte bøssen, hvor jeg havde taget den, og lå snart fredeligt i sengen. Men søvn blev der ikke noget af før langt ud på morgenstunden. Frygten for opdagelse var alt for stor, og hvor meget var der egentlig sket? Det var slet ikke til at overse. Jeg listede stille om hele formiddagen med såre betyngnet samvittighed og lyttede andægtigt til de voksnes tale – om der mulig skulle falde en bemærkning, der kunne hentyde til det natlige drama, og jeg følte til fulde forbryderens trang til at kredse om gerningsstedet. Dog turde jeg selvsagt ikke vise mig i nærheden og endnu mindre spørge for ikke at røbe mig. Men alle mine tanker var der. Min nervøsitet steg, men der skete stadig intet før hen ad middagstid, da konen kom anstigende.

Nu vidste jeg, at forklaringens time var inde, men fandt det dog rådeligst at sikre mig en retrætepost på modsatte side af den dør, hvor konen befandt sig. Trods hendes hårrejsende skildringer af begivenheden, følte jeg dog en vidunderlig lettelse, ja efterhånden stolthed over min bedrift. Der var jo, hvad jeg havde frygtet, hverken døde eller sårede, så der blev ikke brug for hverken læge eller graver. Mit humør stod højt, da konen braldrede op: ”Di ka tenk dæm, di kam lestens, mæn vi lå i wå sødste søvn, å så skod di lig’ ind æ winnered, så havlen di pev om øren o wås. De wa ed hi’l Gus mirakkell, engen o wås bløw skott.”

Gravlev gamle Skole cirka 1890 – i døren ses lærer Niels Frederiksen og hans hustru Anine Frederiksen

Det havde altså været et rent og skært mordforsøg, og nu ville hun bede fader hjælpe med en anmeldelse til politiet, der så forhåbentlig, også for den offentlige sikkerheds skyld, snart ville finde forbryderne og give dem en til misgerningen svarende straf. Her fandtes absolut ingen formildende omstændigheder.

Far var en rolig og besindig mand, og han bad hende slå koldt vand i blodet. Det var jo julehelg, så man måtte nødig forivres sig. Nu skulle han se på skaden. Han så imidlertid

snart, at der ikke fandtes haglmærker hverken på vinduesresterne eller inde i stuen, ja ikke engang krudtslam. Der var altså ikke skudt, men hvad så? Den eneste, der kunne løse gåden, tav klogelig med sin viden. Efterhånden som opklaringen stadig lod vente på sig, gled begivenhederne over i historien, som så mange andre uopklarede mysterier. Sindene faldt atter til ro.

Men der gik mange, mange år hen, før jeg som voksen mand betroede far sagens rette sammenhæng. Jeg ser endnu hans lune smil og hører bemærkningen: ”Hvordan kunne du dog få så skør en idé?” Men hvilket resultat han selv var nået til ved gådens opklaring, det fik jeg aldrig at vide, men jeg har mine tvivl. Det havde han sikkert også.